

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 16 • год. ХСVII • 30 август 2019 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ПАМЕТ

ПРЕОБРАЖЕНСКИ ВОЙВОДА – БОРЕЦ С ОРЪЖИЕ И БУКВАР В РЪКАТА

стр. 5

ПОКЛОН ПРЕД ЛЕГЕНДАРНОТО ТРАКИЙСКО ОБОРИЩЕ

Президентът Румен Радев откри честването на Петрова нива

На 17 август т.г. Петрова нива отново събра членове на Съюза на тракийските дружества в България от цялата страна, стотици признателни българи, потомци на тракийци, граждани и гости на Малко Търново, дошли да отдадат почит на загиналите за свободата на Отечеството по време Илинденско-Преображенското

въстание. Националният тракийски събор-възпоменание се организира от Община Малко Търново и Съюза на тракийските дружества в България, честването на 116 годишнината от Илинденско-Преображенското въстание е под патронажа на президента на Република България и главнокомандващия на въоръжените сили Румен Радев, който прие почетния строй на представителните роти на Българската армия и присъства на заупокойната молитва в храма „Света Петка“, отслужена от сливенски митрополит Йоаникий и свещеници от митрополията.

Възпоменателното тържество пред паметника на Петрова нива бе открито от кмета на Община Малко Търново Илиан Янчев, който каза: „Навършиха се 116 години от Илинденско-Преображенското въстание. Повече от век ние носим отговорността, която ни завещаха нашите предци – свободата на Странджанския край. Днес паметникът на Петрова нива се извисява като стожер на българщината, като ярка искра, пламнала в най-тъмната нощ на отчаяние. Изминал е четвърт век от освобождението на България от поставянето на границите на третата българска държава, граници в които

тракийските и македонските българи не присъстват. Това за което сме днес тук е един съдбоносен момент поставил началото на тяхната важна и решителна борба. От това място започва дългият път на борба за териториите, които все още са оковани в робски вериги. В Преображение именно тук делегатите на конгреса на Вътрешната революционна организация вземат решение да подкрепят избухналото по-рано в Македония Илинденско въстание. Илинден и Преображение се събират в Странджа“. В словото си той се спря и на днешния ден на Странджанския край.

В словото си председателят на СТДБ Красимир Премянов заяви: Преди 116 г. Георги Кондолов ни остави завета: „Проклети да сте, ако не продължите делото до край!“ Съвременните потомци на преобразенци в лицето на родолюбивите българи от Тракия и Мала

Азия, на всички български родолюбци свято тачат този завет. Преди 116 години преобразенци не са мислили за лично благо, а са тръгнали в името на националния

идеал за освобождение и обединение на Отечеството. И ако техният идеал беше единна България, нашият идеал в 21 в. може и трябва да бъде: България – независима, демократична и благоденстваща, обединителка на българите в Отечеството и по света.

Днес борбата продължава за силна и достойна България, която е в състояние да защити националните си интереси. Присъствието на

стотици тракийци от Съюза на тракийските дружества в България тази вечер на това свято място, е доказателство, че не сме забравили саможертвата на тракийските българи,

които обявиха Преображенското въстание, за да защитят българите, въстанили в Македония и целостта на Отечеството България.

Имаме въпиюща необходимост от празници като днешния, за да получим вдъхновение от величавия подвиг на нашите предци и да не забравяме, че сме българи.

Поднасям благодарност на община Малко Търново и нейния кмет Илиан Янчев за поддържането на традициите и за усилията за организирането на днешния събор!

Съюзът на тракийските дружества в България високо цени позицията на Българския президент, който отстоява националната чест и достойнство и тракийската кауза като част от националната.

Да живее България!

След това думата бе предоставена на президента Румен Радев (Словото му публикуваме отделно.)

Освен държавният глава в честванията участваха заместник-началникът на отбраната вицеадмирал Емил Ефтимов, областният управител Вълчо Чолаков, лидерът на НФСБ Валери Симеонов, лидерът на АБВ Румен Петков, заместник-кметът на Бургас Красимир Стойчев, народните представители Ивелина Василева, Петър Кънев, Кольо Милев, Красимир Янков, членове на Централното ръководство и Върховния комитет на СТДБ, както и адмирали и генерали от Въоръжените сили.

Вечерта завърши с тържествена проверка – заря и поднасяне на венци пред паметника. В ритуалите и в тържествената проверка участваха военнослужещи от Военноморските сили, от сухопътните войски, от Националната гвардейска част и гвардейски ученически отряд от Айтос.

НЕ ТЪРСИМ ОТМЪЩЕНИЕ, НО НЯМА ДА ЗАБРАВИМ ПЕПЕЛИЩАТА...

СЛОВО НА ПРЕЗИДЕНТА РУМЕН РАДЕВ НА СЪБОРА НА ПЕТРОВА НИВА

На Преображение през 1903 г. тракиецът въстана, „за да изпълни своя дълг като човек и като българин пред своя род и към себе си“. Така, 33 години след тези паметни събития, Михаил Герджиков описва една от най-славните, но и най-трагичните страници от нашата история.

Страница, написана с кръвта на шепя юнаци, изправили гордо вдигнати глави в една отчаяна, но достойна битка за справедливост. Едно народно въстание, един подвиг, за който с „готовност, дори с нескривано удоволствие, бедният селянин от Странджанските и Родопските усои и полският работник в Одринските степи заделяха от оскъдния свой и на децата си зальк, за да си набавят оръжие“.

След конгресите в Смилево и Солун, тук – на легендарното тракийско Оборище, делегатите от Одринският революционен окръг решават да застанат рамо до рамо с братята си от Македония, за да принесат и своя дан пред олтара на революцията. От Илинден, през Преображение, до Кръстовден македонските и тракийските българи водят епична битка за свобода, избирайки смъртта пред скотския живот.

Въстанието е потопено в кръв. В Тракия избитите са хиляди, а селата опожарени. Безкраен човешки керван поема по своя „поход към земята на спасението“. Към Свободна България. Тяхната съдба обаче остава неразбрана. „Това е несретничеството на тракиецта. Такова бе то и през 1913-а, и през 1916 година: и свои, и чужди търгуват за негова сметка, когато той с цената на своя живот отстоява общонародна кауза“, ще напише Михаил Герджиков.

И ако през годините никой не изпълни дълга си към тракийци, то днес, от това свято място, нека заявим високо и категорично, че е отговорност на всеки български държавник да бъде редом с наследниците на изстрадалите. Нека е ясно, че не търсим отмъщение, но няма да забравим пепелищата, които погълнаха не само домове и имане, а хиляди човешки съдби. Нека не се крием зад „дълбока политика“ на „благоразумие“, защото е въпрос за национално достойнство да не позволим да бъде преиначавана историята, да не допуснем и да направим така, че да не бъдат забравени и справедливите искания и да бъдат отлагани за някоя следващ ден.

Това е единственият цивилизован и европейски начин да постигнем завета на Георги Кондолов да продължим борбата за едно свято дело.

Поклон пред паметта на героите и хилядите невинни жертви!

Да живее България!

ТРАКИЙЦИ — НАЙ-ДЕЙНИ НА СЪБОРА

Съюзът на тракийските дружества в Българи заедно с Община Малко Търново е инициатор на Националния тракийски събор-възпоминание на Петрова нива. И тази година на честванията на 116 години от Илинденско-Преображенското въстание мнозинство бяха представителите на тракийските дружества. Потомци на тракийци дойдоха на тракийското Оборище с знамена, хоругви и плакати и положиха венци на паметника. Наред с националния трибагренник най-развяваното знаме беше „Тракия“. Тук бяха представителни групи на тракийските дружества от Стара Загора, Хасково, Димитровград, Айтос, София, Средец, Казанлък, Крън, Сливен, Ямбол, Поморие, Созопол, Несебър, Бургас, Перник, Карнобат, Търговище, Шумен, Варна, Бяла, Ивайловград, Любимец, Харманли, Полски Тръмбеш и др.

С ПЕСНИТЕ НА МАНОЛ МИХАЙЛОВ

Честванията на Петрова нива започнаха с Третия фолклорен конкурс „С песните на Манол Михайлов“. Тази година в конкурса имаше двойно повече участници – колективни и индивидуални изпълнители. И двойно повече са и наградите, които журито присъди. Журито бе ръководено от сина на именития странджански певец Манол Михайлов – Костадин, който упорито върви по пътя на своя баща. Наскоро излезе негов албум „Моето пещо Бродилово“.

Преди обявяването на наградите и тържествения концерт председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов връчи на Манол

Михайлов юбилейния медал „175 години от рождението на Капитан Петко войвода“ Певецът неотдавна навърши 60-годишнината си. Той бе удостоен и с почетния знак на Малко Търново, който му връчи кметът Илиян Янчев.

ПОХОД „ПО ПЪТЯ НА ПРЕОБРАЖЕНЦИ“

По време на честванията на Петрова нива бяха посрещнати участниците във втория тракийски поход „По пътя на преображенци“ от с. Герге Бунар (днешно с. Росеново), община Средец, до м. Петрова нива, който се състоя на 16 и 17 август г. Походът се организира по повод 116 г. на Илинденско-Преображенското въстание. Участниците в похода, много от които младежи и девойки, преминаха по пътя на участниците в „спомогателната чета“, подготвяла се за въстанието около мелницата на тракиеца Петко Росен – писател и общественик, край река Факийска в близост до с. Герге Бунар, в дните преди конгреса на Петрова нива – 1903 г. Ръководителят на похода Димо Карабелов и участниците в него бяха посрещнати пред паметника на Петрова нива от председателят на СТДБ Красимир Премянов и кмета на Община Малко Търново Илиян Янчев, които им връчиха книги и сувенири.

ДЕЦА РИСУВАХА СТРАНДЖА

Деца се съревноваваха в пленера „Цветове на Странджа“ в местността Петрова нива. Едни се вдъхновяваха от природата, други от героичната история на този край. И направиха изложба между дърветата. Авторите на най-добрите творби бяха наградени от председателят на Съюза на тракийските дружества Красимир Премянов и кметът на Община Малко Търново Илиян Янчев.

КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА ИМА ПРИВИЛЕГИЯТА НА ИСТОРИЧЕСКОТО БЕЗСМЪРТИЕ

Конференцията на Петрова нива бе посветена на 175 години от рождението му

„За поредна година се събираме на това велико място – Петрова нива. Всяка година заедно със Съюза на тракийските дружества в България се стремим да отбележим достойно това бележито събитие в нашата история, така че всички герои да не бъдат забравени. А научната конференция стана традиция и се провежда всяка година тук. Благодаря на учените, които активно участват, за да запазим паметта за илинденци-преображенци и подвига и мъченичеството на тракийци.“ – с тези думи на кмета на Община Малко Търново Илиян Янчев бе открита научната конференция в залата на музея на Петрова нива. Председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов, който заяви, че всяка година се провежда това честване на Петрова нива, но само привидно има повтаряемост, тъй като всеки път Тракийският научен институт търси акцент върху събития и личности от нашата история, които носят заряд за въздействие върху младите и обогатяват паметта за борбите и мъченичеството на тракийци. И припомни темата на тазгодишната конференция: „Капитан Петко войвода и борбата на тракийските българи за свобода и справедливост“.

Красимир Премянов приветства участниците в конференцията и поднесе благодарността на тракийци към Община Малко Търново, която последователно работи за запазването на българщината в района. За заслуги към тракийската кауза Илиян Янчев бе награден с медал, посветен на 175-тата годишнина от рождението на Капитан Петко войвода. Председателят на СТДБ връчи на кмета най-новите издания на организацията и Тракийския научен институт за читалището, библиотеките и музея в града. Директорът на Тракийския научен институт чл.кор проф. Васил Продано, който ръководи конференцията, предостави думата на доц. Боряна Бужашка. Нейният доклад бе назван „Капитан Петко войвода – закрилник на българите в Родопите и Беломорието“ и той проследява биографията на

легендарния войвода, на когото са посветени 130 книги, един забележителен телевизионен сериал по сценарий Николай Хайтов, много документални филми, а голям е броят на паметниците му у нас и в чужбина. Приносът на авторката е в периодизацията на неговия живот – израстването му от народен хайдутин до революционен деец. Акцент в доклада бе и последния стадий на живота му, когато се сблъсква със Стамболовата политика, за което е арестуван и репресиран, което съкращава и живота му.

Проф. Светлозар Елдъров говори на тема „Капитан Петко войвода и македоно-одринското движение“. В началото на изложението си той заяви: „Избрах тази тема не само защото вече съм се занимавал изследователски с нея, но и защото въпросът за освободителните борби на Македония и Одринска Тракия и техните герои стана особено актуален във връзка с изпълнението на Договора за приятелство, сътрудничество и добросъседство между България и Р Македония и по специално с работата на т.нар. „двустранна интердисциплинарна комисия по образователни и исторически въпроси“. Уж нейната задача официално беше да потвърди историческите основания за общата ин история, а тя – изненадващо или не – се превърна в делба. В опитите си да отрекат историческата истина за българското национално самосъзнание на мнозинството от населението на историко-географската област Македония и за българския характер на македоно-одринската освободителна борба, историците от Скопие се стремят със задна дата да разкъсат Илин-

Момент от научната конференция

Красимир Премянов връчва медала на кмета Илиян Янчев

Урок по история на открито

денско-Преображенското въстание на две – на Илинденско, като тяхно македонско, и на Преображенско, като наше българско, а също и да разделят дейците на освободителната борба на македонци и на българи.

Доц. Диана Стоянова от УниБИТ продължи темата за приноса на Петко Киряков за създаването на организираното тракийско движение с доклада си: „Създаването на дружество „Странджа“ и неговия печатен орган“. Както е известно през 1896 г. войводата заедно с братя Драгулеви и др. основава дружество „Странджа“ във Варна. Дружеството има и свой печатен орган „Странджа“, който също е проучен подробно от изследователката.

Д-р Стефан Пейков от Програмно-координационния център за научни изследвания ЕКО-ПАН, гр. Малко Търново, представи „Картографския архив „Тракия“, част от който бе показан в музея на Петрова нива. (Виж стр. 4)

На две други теми с тракийската тематика бяха последните два доклада. Доц. Геновева Михова изнесе доклад на тема „Имиграционната политика на България за прием на бежанци от Тракия“, а Стоян Райчевски говори за „Тракийският

въпрос на конференцията за мир в Париж 1919 г.“

Състоя се и дискусия с участието на слушателите на членове на тракийските дружества и студенти от УниБИТ.

Стана вече традиция всяка година на Петрова нива да има и Урок по история на открито. Тази година той бе на тема: „Капитан Петко войвода – 175 години безсмъртие“. Урокът изнесе д-р Ваня Стоянова – научен секретар на Тракийския научен институт.

Доц. Диана Стоянова заедно с колеги от историческия музей „Проф. Александър Фол“ и от УниБИТ представи в залата на музея в Петрова нива „Странджанското книжовно и документално наследство – минало и съвремие“. Това е проект, наречен „Иновативен модел за изследване и социализация на странджанското книжовно-документално културно наследство“ на УниБИТ съвместно с Община Малко Търново. Доц. Стоянова представи изданията по проекта – книгите „Горовци – по стъпките на един обикновен род в Странджа“, „Петър Горев – спомени за въстанието“, „Османотурски документи“ в две издания на български и на английски.

ВETERАНЪТ НА СТДБ ПАПАНИ КОЗАРОВА С ЮБИЛЕЙНИЯ МЕДАЛ

От името на ръководството на СТДБ неговият председател Красимир Премянов поздрави г-жа Папани Козарова по случай нейния 97-мия рожден ден и я награди за заслуги към тракийската кауза с юбилеен медал „175 години Капитан Петко Войвода“.

Папани Козарова е родена в с. Олу паша, Одринско през август 1922 г., в последните дни, в които източнотракийските българи все още са могли да живеят в бащините домове на родната Източна Тракия. Само на 40 дни, тя заедно с родителите си е прогонена от родния дом. Кръщават я на баба й Папани. През 1996 г. научава, че това е името на животустойчива рибка, която жи-

вее само в плитчините на реките в Източна Тракия.

Математичка по образование със световно признато постижение в математиката. Първият синоптик в гражданска служба „Прогнози“. Дългогодишна учителка по математика в строителния техникум в София. Папани Козарова е активна участничка в делата на Съюза на тракийските дружества в България. От 1992 г. е експерт към Тракийския научен институт. Автор е на книгата „Източнотракийският имуществен проблем“, в която защитава тезата за:

– за запазено право на собственост за имотите на тракийци,

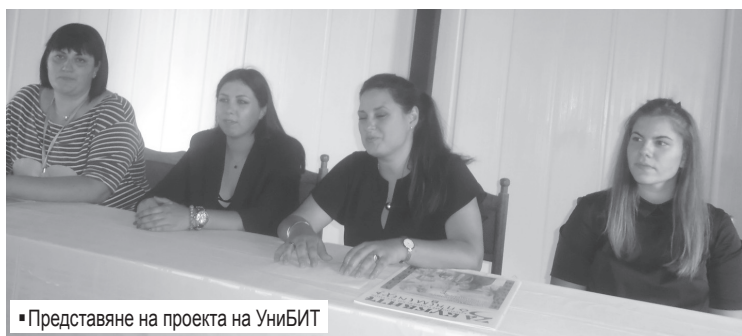
заграбени от Турция;

– за правото на българските тракийци да ги стопанисват и да се разпо-

реждат с тях;

– за правото на тракийци на обезщетение за пропуснати ползи от приходи и наеми.

Божана Богданова поздрави Папани Козарова по случай рождения й ден и със заслужената награда връчена ѝ от председателя на СТДБ Красимир Премянов. От името на тракийското дружество „Тракия“ в София и Националната инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“ пожела на Папани здраве и много сили, за да продължи да работи за тракийската кауза, както и до сега – мъдро и неуморно.

Представяне на проекта на УниБИТ

„КАРТОГРАФСКИЯТ ОБРАЗ НА СТРАНДЖАНСКИЯ КРАЙ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ“

Възстановяването му започна на Петрова нива

Д-Р СТЕФАН ПЕЙКОВ,
ПРОГРАМНО-КООРДИНАЦИОННИЯ
ЦЕНТЪР ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
ЕКОПАН, ГР. МАЛКО ТЪРНОВО

Идеята за изложба, която да събере всички картографски изображения на Странджа – съхранени в световните архиви и картографските колекции, възниква още през 80-те години на миналия век. Проектът за нея е част от дейността на Програмата за научни изследвания на Странджанско-Сакарския край, базирана в гр. Малко Търново.

За началния замисъл днес може да се съди най-добре по събраната богата колекция от карти, по съдържанието на периодично издаваните томове на „Странджанско-Сакарски сборник“ или по двутомника „Странджа – древност и съвремие“, най-солидното до XXI век издание за тази забележителна европейска планина, поделена между България и Турция.

Създадената в края на 90-те години експозиция „Картографският образ на Странджанския край през вековете“ е част от тези

усилия на българската научна общност. Изложбата е представена още тогава в Малко Търново – в Дяковата къща, седалище на Програмно-координационния център за научни изследвания и на енциклопедията (тази красива възрожденска сграда е принадлежала на една от големите православни български фамилии на Тракия – рода Дякови).

По-късно изложбата е представена с голям успех в Центъра „Знаме на мира“ в Аркутино. По изрично желание на проф. Ал. Фол Програмно-координационният център дарява експозицията на утвърждаващата се тези години Национална гимназия за древни езици и кул-

тури (НГДЕК).

През 2006 г. Българският изследователски институт във Виена към Министерството на външните работи, Главно управление „Архиви“ при МС и Меж-

дународният търговски и културен център ГЕОПАН – Бургас организират незабравимо представяне на планината Странджа, като възстановяват изложбата и я показват с голям успех в Дом

европейски свят – Проvinces Европа.

Новото издание на изложбата, което започва на Петрова нива през 2019 г., ще обхване всички странджански и сакарски общини от Царево до Ивайловград включително. В нея за пръв път ще бъдат представени сведения

и дневници на дипломати, пътешественици, изследователи, разузнавачи, които характеризират по особено любопитен начин европейските познания за района и развитието им през последните няколко века. Работата по възстановяването, популяризирането и развитието на изложбата е започната от Програмно-координационния център за научни изследвания ЕКОПАН – Малко Търново, продължена от Международния търговски и културен център ГЕОПАН – Бургас, подкрепена от сдружение „Черноморска Странджа“ – Ахтопол, Съюз на тракийските дружества в България с председател Красимир Премянов, Регионален исторически музей – Бургас, Ивайло Ру-

синов – Бургас, „Морски стовор“ – Бургас, и насърчени от добротвореца проф. д-р Иван Гаврилов от София.

Изложбата ще бъде възстановявана и представяна на етапи, като най-напред тук на историческата местност Петрова нива се показва част от картографската колекция. Следващата стъпка ще бъде представяне на географската област Тракия в европейските картохранилища и частни колекции. Идеята на организаторите е да припомнят и за необходимостта от продължаване на научните изследвания за района с участието на европейски изследователи. Това ще бъде задача на мобилната версия на изложбата. Тя ще бъде показана във всички тракийски общини на България и предложена на българските културни центрове в чужбина.

Разширявайки „паметта“ за Тракия и Странджа чрез картографския им образ, ще се създадат условия и за по-въздействащо геопросторствено представяне и присъствие на една обширна европейска територия в общоевропейското пространство. Тракия е свидетел на безбройни човешки драми и големи етнически размествания, за които новите поколения вече губят познания и актуална родова памет.

С времето заложените в тази изложба идеи стават все по-актуални. Съвременните карти показват, че българотурската граница, по голямата част от която

минава през Странджанско-Сакарския край, вече е граница и на Европейския съюз с Република Турция. Но същевременно тази граница разсича една исторически важна за ЕС римска провинция, която по всяка вероятност дава и името на це-

• Карта на древна Тракия. 1585 от Абрахам Ортелиус, дарение от Регионален исторически музей – Бургас и Сдружение „Морски стовор“ – Бургас за възстановяване на проекта „Картографският образ на Странджанския край през вековете“ като експозиция на открито на Петрова нива

ДИКО ДЖЕЛЕБОВ – БОРЕЦ С ОРЪЖИЕ И БУВАР В РЪКА

Един от героите преображенци, поел по пътя към безсмъртието

ГЕОРГИ ГЮРОВ*

Август е. Отново отбелязваме поредната годишнина от Преображенското въстание. Пак звучи химнът на Странджа планина „Странджанската Марсилеза“: „Ясен месец веч изгрява над зелената гора, в цяла Странджа роб запява песен нова юнашка.“

Ще бъдат споменати стотиците знайни и незнайни герои, отдали живота си за свободата на Тракия. Сред тях достойно място заема „странджанският Стефан Караджа“ – войводата Дико Джелибев.

Роден през 1874 г. в гр. Малко Търново в многолюдно, 9-членно семейство, той от рано се сблъсква с беднотията и недоимъка. Завършва основно образование, но за повече няма средства и започва да помага за изхранването на семейството с непосилен труд, при „чужди хора, чужди хляб делило“. Още от малък обаче в него се заражда семейният непокорен, буен нрав и дух, доказателство за което е фактът, че по-късно, в кипящите години на бунтовничеството, баща му става куриер на революционната организация, брат му Тодор – четник, а сестра му Милка – ятачка.

Навършил пълнолетие, Дико напуска родния край, преминава нелегално границата и пристига в Бургас. Интелигентен, любознателен и буен, привлича вниманието към себе си и старателно опознава учителския занаят.

Помага му заможният български благодетел Александър Коджакафалията

(на чието име и днес има училище в Бургас), който, впечатлен от качествата на младежа, желяе дори да го осинови. Но спокойният, осигурен живот не е за Дико. Той бързо се влива в зараждащото се емигрантско тракийско движение, в чието учредяване участва през 1897 г., а скоро след това – и в революционната организация за освобождаване на Тракия, която от 1893 г. започва изграждането на революционна мрежа в потиснатия все още регион.

По-късно на въпрос защо е избрал пътя на борбата, Дико Джелибев ще отговори: „Тръгнах да се боря за освобождението на поробеното си Отечество. Ние вървим по пътя на Ботев. Заклел съм се за свободата...“

За бързото му израстване и революционно укрепване голямо влияние оказват връзките и дружбата му с един от ръководителите на Преображенското

въстание Георги Кондалов (загинало още в първия бой).

Като отлична познавач Малко-търновската област и с пълното доверие на революционното ръководство на Дико Джелибев е възложено да определи мястото за провеждане на конгреса на организацията. Така през юли 1903 г. в местността Петрова нива (близо до с. Стоилово на около 5 км от гр. Малко Търново) се избира

ръководство на въстанието – „Главно боево тяло“

в състав: Михаил Герджиков, Лазар Маджаров и Стамат Икономов. За войвода на Стоиловския революционен участък е избран Дико Джелибев. На него ще се падне честта само месец и половина по-късно, през нощта на 18 срещу 19 август, на същата местност, където е дислоцирана четата му, да възпламени и хвърли към врага бомбата като сигнал за обявяване на въстанието.

Обградените казарми в Царево, Резово, Паспалево, Граматиково, Визица и другаде са атакувани през нощта и превзети до сутринта с големи загуби на противника. Четата на Дико Джелибев води

героични битки, освобождава село след село, изтегля се последна от полесражението.

За съжаление, свободата трае само 26 дни. Смазването на въстанието е възложено на 40-хилядна турска армия под ръководството на Шукри паша (същият, който 10 години по-късно ще предаде сабята си на български офицер, капитулирайки в Одрин с 60-хилядния си гарнизон). Във връзка с тези събития д.и.н. Божидар Димитров пише: „С яростни сражения четите (не е разбита нито една) съдържат настъплението на противника, докато селяните с домочадието си минават българската граница... Остават

изгорените от турците села и трупове на 2500 жени, деца и старци

наивно надявали се да овардят имотите си...“

След погрома по решение на Главното боево тяло Дико Джелибев се установява в бургаското село Ново Паничарево (недалеч от тогавашната граница). През 1904 г. във Варна се провежда Тракийският конгрес, на който войводата е делегат. На него се решава борбата да продължи с всички средства до пълното освобождение на Тракия.

През 1908 г., след обявената амнистия, Дико Джелибев се за-

Войводата Дико Джелибев

върща в Малко Търново. Революционната организация му възлага да замине като учител в с. Ятрос

(сега в Турция) със смешно население, където да учи на български език малките българчета. Дико започва с готовност и ентузиазъм изпълнението на поръчението, но се сблъсква с яростната съпротива на местните турски власти и особено на гръцкия владика, чиято цел е асимилацията на българското население. Безрезултатни са обаче многократните опити да принудят учителя да се откаже от мисията си и да напусне селото. Тогава прибягват до крайната мярка.

През великденската ваканция, април 1909 г., Дико Джелибев се завръща в родното си място. Сестра му, моята баба Станка, го моли: „Дико, не тръгвай, ще те убият.“

„Мене ме куршум не лови“, е отговорът на обречения. И отива на мегдана, за да поведе последното си хоро... По-нататък сценарият е до болка познат: горски път, долчинка, изворче. Дико Джелибев и спътникът му спират за отдих. Дико се навежда да пие вода. Засадата се задейства, няколко изстрела, един от тях в гърдите... И небесата се разтварят, за да трасират

пътя на безсмъртието

На 25 август 2018 г., една година преди юбилейната – 110-а – от убийството

на войводата на площада в гр. Малко Търново бе открит негов паметник. Родственици, общественици, жители на града се стекоха, за да отдадат почит към живота и делото му.

Заведох дъщеря си и внука си – четвърто и пето поколение на родолюбивия патриотичен и свободолюбив род на героя, да чуят и видят, да знаят и помнят. (в. „Дума“)

* Авторът е дипломат от кариерата, дългогодишен посланик, племенник на войводата.

Петрова нива – Странджанското Оборище

ПЕТКО КИРЯКОВ — РОДОПСКИ ВОЙВОДА (1844-1900)

СТ. Н. ШИШКОВ

(Продължение от предишния брой)

Заптите, като видели това, окуражили се, грабнали пушките, събрали се и другите, убили гъркът и още други две момчета, Стайко и Стефан именувани, а останалите се разбягали. Осман ага, комуто щастие тогъ случайно се усмихнало, отрязал главата на Ангел войвода и я занесъл в г. Кешан, дето хора, които познавали Ангела, удос-товерили по един изваден кътен зъб и други белези, че наистина тая глава е на прочутия славен юнак“. Чаушинът Осман ага за тая уж негова сполука е бил награден от турското правителство направо с чин бинбашия и отпосле назначен, да преследва и Петка, ала последният по друг начин, колкото оригинален, толкова и кавалерски се разправил с него, което читателят ще срещне в нашите бележки по реда си. В книгата „Из турско време. Ангел войвода от Хасковско“, издадена от г-н Грозю Ганев в с. Куручешме, 1893 г., се казва, че Ангел войвода на стари години се отказал от войводството си, простила, се с дружината си и отишъл в Хилендарския манастир в Света гора, дето прекарал останалите дни от живота си. Кое е вярно, дали съобщението на покойния Петко войвода за смъртта на Ангела, или това, що г. Грозев казва, за сега не може да се определи с положителност. Обаче ний сме наклонни да приемем първото, т.е. че Ангел войвода е убит, защото г. Грозев с никакви по-нататъшни данни не потвърждава неговото заключение, че Ангел е отишъл в Св. Гора. Друг път ще имаме случай да разгледаме тоя въпрос.

За Петковото първо напушане бащиния си дом с такава цел покойният Константинов в споменатата си книжка на стр. 18 ето що казва, което и сам покойният Петко потвърди лично във време на нашия разговор:

„Настанала зимата, казва Константинов, в 1861 год., Петко бодро ходи из селото и скришно убеждава момчетата да се присъединят към него и да приемат неговата мисъл. Той се ползуваше от тогавашните обстоятелства, които бяха догорили борба-

та на много хора. Разбойничествата по Гюмюрджинско, Димотишко и Ференско бяха докарвали до отчаяние не малцина овчари, които търсеха случай за отмъщение. Такива момчета на драго сърце приемаха Петковите предложения да излязат по горите и да уверят турците, че не само те могат да носят оръжие, че не само те могат да угнетяват, че не само те могат майки да разплакват.

През пролетта Петко събрал от неговото и от околните села една малка дружина и на 7 май (1861 г.) те излезли въоръжени в гората. Преди да излязат, те се прикълнали в името на Бога, че ще бъдат верни другари, че ще живеят като братя, и че няма да се предават едни други в случай, че някой би изпаднал в турски ръце. Това тяхно излизане по гората имало за цел, първо, да живеят независимо, а по-край тях и християнските села да имат спокойствие и защита, и второ, да покажат на турците, че у християните не е още изчезнала следата от старата и заветна българска свобода, както са мислили те.“ Между роднините и селяните никой не подозирал в младия Петка бъдещия славен войвода, па и никой не вярвал, че може да излезе нещо от едно толкова младо момче. Обаче населението е схващало значението на такива борци, от сърце се радвало и всякак ги улеснявало и криело в дадени моменти от турските власти. Ангел войвода е бил познат по героичните си дела с турците и на малките деца, нишката от необходимостта и надеждите от подобни борци в населението не се прекъсвала, защото като че и самото провидение е улеснявало тая борба със силния турски режим, та всякога с изгубването на един борец, явявал се на мястото му друг и продължавал пътят по-нататък. Един, два по-внушителни подвига на новия войвода са били достатъчни да спечели симпатиите и поддръжката на населението.

Петко със своята малка дружина инстинктивно схващал как трябва да постъпи най-напред, какво му е било нужно да побърза, още повече, че и пътят, по който се решил да тръгне, е бил утъпкан: миналото и делата на предшествениците му учи-

тели са му показвали това.

Планинските овчари най-напред посрещнали със съчувствие Петка. Турската държава е известна със своя гнил и несъстоятелен строй; разбойничествата в нея почти всякога се култивират и поддържат, де от по-висшето, де от дребното развалено чиновничество. Лете овчарите най-много страдат от тези разбойнически хайки, срещу които открито не могат да противостоят. Ето защо появяването и на християнски шайки са в противовес на турските и у последните тогава силата значително отслабва. Турското правителство, както всякъде, тъй и в тези места е поддържало специални потери, тъй наричаните кърсердари, къррагаса, на които работата е състояла да преследват разбойниците. Тези къррагаса обаче често пъти са били сами защитници на турските бабаити разбойници, които делели плячката си с тях, още повече, че тези плячки се земали от гяурите. По тоя начин кърраалар са били друг тип, явен и под охраната на властта, бич, много по-зъл над поробеното християнско население. Те сновели из българските села, вместо из горите, хранили се на гърбът на населението, грабали го и го тероризирали по един безчовечен начин, както това само в Турция може да бъде. И Петко е имал за цел най-напред с тези мъчители на рода си да се справи.

Още през същото лято 1861 год. на 16 юли при селото Бакиши бей Петко с малката си дружина налетял на един къррагаса, разпръснал потерата му заптии, като убил двама и наранил неколцина. Това е било първия сигнал Петков за появяването нови борци и първото негово боево кръщение в предстоящите, му борби. На 5 август с.г. при селото Каракая, Ференска кааза, и на 26 същия месец при с. Карабунар, Димотишка кааза, Петко тоже имал сполучливи схватки с турски къррагалар. Първите сполуки въздигнали Петка в очите на населението и внесли загрижване във властта, която почнала със строги мерки и силни потери да преследва новия войвода. Някои от правителствените кръгове дори зели да мислят, дали тая нова дружина не е работа на някоя външна държава, обаче официално

властта гледала и ги преследвала като разбойници. Името на младия войвода се разнесло далече по всички български и турски села в целите Източни Родопи и Беломорската равнина, а геройството, ловкостта и добрата тактика на Петка му спечелили много приятели и поддръжници, защото той не проявил никъде грабителска цел, а се борил с властта и преследвал тези беве, които с безчовечността и грабежите си над населението станали истински мъчители. Самото турско население, бедната и работна класа, обикнала Петка и почнали да гледат в него един свой защитник пред своеволията на бевевете им.

През зимата Петко намерил добро гостоприемство в Гюмюрджинските и Ференски села, дето навсякъде бил посрещан и гощаван като герой и техен защитник. Властта знаела, че Петко се крие помежду населението, ала де, това тя с нищо не могла да научи. Разпръснали се по всички села заптии и потераджии да търсят Петка, някъде залавяли известни български и ги поставяли под изследвания, други арестували, заплашвали и дори биели, ала нищо не помагало. Други пък турци сами желали да имат Петка за приятел, па известни влиятелни от тях се мъчели и да покровителствуват невинно преследваните български, като съобщавали на Петка всичките намерения на властта и с това улеснява-

ли неговото безопасно дочакване пролетта. С една дума Петко си приготвил добра почва за действие.

През първото лято на Петковото властване из горите дружината му състояла само от 6 отбрани момчета, Петкови другари, от селата съседни на Дуван Хисар. В тях е бил и Петко Радюв от с. Каладжидере, който бил юнак човек и за чиято храброст сам покойният Петко войвода с възхищение и уважение приказваше. Обаче Петко Кирияков го е надминавал по ловкостта си, присъствие на духа и интелектуално несравнено е стоял по-горе от всички, поради което той им е бил и като баща, и като войвода, комуто напълно се покорявали.

И през лятото 1862 год. Петко със сполука прекарал в горите. През него лято той е имал четири схватки с по-силни потери във всички е бил победител: на 4 юни, при село Ханджас и на 16 същия при с. Доралъкъой, Ференска кааза, а на 9 август и 5 септември при селото Исьорен и планината Чобандах, Дедеагачка кааза.

През зимата 1862 г. Петко с неколцина само момчета от дружината си прекарвал в домовете на лични свои приятели и познати из Енеско и Ференско. Обаче след първите несполучливи схватки на турските потери с Петка и съчувствието, което последният все повече и повече печелил не само измеж-

ду християнското население (българи и гърци), но и в по-голяма част от турското, властта почнала да гледа неспокойно към тоя смел току-речи още юноша юнак, когото тя вече не считала като един обикновен разбойник. Ето защо турското правителство усилило своята бдителност и разпръснало силни потери из селата да дебнат и убият или жив уловят Петка. На 6 януари 1863 г. при селото Исьорен, Енеска кааза, една потеря от 130 души заптии и башибозуци налетяла на Петка с неговите само 6-ма другари. Схватката не траяла много, потерата изгубила 2 убити и 3 ранени, но сполучила да улови Петка, ранен с куршум в ногата, заедно с още 3-ма от другарите му: Петко Радев от с. Каладжидере; Комню Стоянов от с. Дуван Хисар и Стоил Атанасов от с. Исьорен. Другите 3-ма избягали. И четирмата пленници били закарани и хвърлени в затворът в санджакския град Гелибол, дето по заповед на пашата-мютесариф с особени грижи лекувал Петка от тежката рана главният военен лекар в санджака. След залавянето им властта явила из Гюмюрджинско, Ференско, Кешанско и Енеско, по които места Петко върлувал, пострадавшие от него да побързат и представят своите оплаквания и искания. Обаче такива не се явили, защото Петко никому нищо зло не бил сторил през време на тригодишното си скитане из горите, но при все това той пак бил осъден на дългогодишен тъмничен затвор.

Додето ставало това, Петко оздравял от раната и се решил с другарите си да пробият зидът и избягат, но един гърк ги издал тъкмо в момента, когато зидът бил току-речи на пробиване. Тогава пашата пратил Петка с другарите му в Солунската Канлъкуля. За тяхно щастие, заптите, които водили Петка, по пътя изгубили мазбатага и когато ги предали на солунските власти, не можали да обяснят какви са и в какво са провинени закараните. Като разбрали каква е работата, Петко с другарите си при разпитването казали, че те са работници от Драма, уловени невинно по пътя и закарани в Солун. Тая хитрост сполучила: повърнали ги обратно за Драма, но из пътя Петко сполучил да се откопчи и избяга от ръцете на заптите заедно с другарите си. Не знаейки местата и селата, а последните в Драмско са почти турски, без храна и пари, Петко се скитал няколко дни из царевичевите ниви и кърищата. В това време в Солун се разяснила работата, кои са били закараните от Гелибол и тъй хитро избягалите от ръцете на властта, та силни потери се изпратили из Серско и Драмско да ги дирят.

Продължава в следващия брой

ПАМЕТНИК НА МОМЧИЛ ЮНАК НА ГРАНИЦАТА С ГЪРЦИЯ НАД ЗЛАТОГРАД

Експедиция ще проучва в Северна Гърция лобното място на „родопския цар“

На пресконференция в Златоград беше обявено началото на годината на Момчил юнак, закрилник срещу турските нашествия и последен „родопски цар“, както го наричат историците. Тя ще започне от септември 2019 г., а основните събития ще се проведат през 2020 г., стана ясно от изявлението на археолога проф.

Николай Овчаров, историка Пламен Павлов и бизнесмена от Златоград Александър Митушев, който спонсорира редица инициативи, свързани с историята, археологи-

ята и културния туризъм в Родопите.

В края на есента тази година започва експедиция в Северна Гърция, която ще търси точното лобно място

на Момчил юнак, тъй като се знае къде е била последната му битка с византийския император, пръв допуснал турците на Балканския полуостров, превозвайки ги

през Босфора. Средновековният български владетел от 14 век управлявал царството си, разположено в Родопите и Беломорието и бил първият, опълчил се срещу императора. Повеждайки челния отряд на съпротивителните войни, той загинал в района на езерото Порто Лагос и там край крепост, останала до наши дни, експедицията ще търси гроба му.

Започва и събиране на средства за издигането на паметник в цял ръст на последния родопски цар. Той ще бъде разположен в района на ГКПП

Златоград, където се смята, че е бил прохода за пряка връзка на владението му в Родопите и Беломорието. Инициативен комитет ще набира средства за строителството на монумента, община Златоград също ще помогне за реализирането на проекта, обяви кметът Мирослав Янчев.

ПЕТЪР СТОЙЧЕВ ПОЧЕТЕН В РОДНИЯ СИ МОМЧИЛГРАД

Петър Стойчев с родителите си и малкия си син. Снимка: Sportal.bg

Легендата в маратонското плуване Петър Стойчев беше удостоен с най-високото отличие на Община Момчилград, а именно званието „Почетен гражданин“. Стойчев е роден в родопския град и след решение на общинския съвет и кмета беше официално награден. Това се случи на церемония в читалището на града, на която присъстваха родителите на плувеца и малкия му син Петър. Десетките гости станаха на крака и аплодираха Стойчев, когато бяха изброени успехите му като състезател през годините. „За мен е висока чест да бъде удостоен със званието „Почетен гражданин на Момчилград“. Тук съм роден, тук са и голяма част от моята рода. Винаги съм идвал с удоволствие и ми е било много приятно. Благодаря на ръководството на общината и на кмета Сунай Халил за това отличие. По всяко време съм готов да помогна с каквото мога на това прекрасно място в Родоп планина“, каза от трибуната Петър Стойчев.

Това е трето подобно отличие за българина, след като вече е „Почетен гражданин на Смолян“ и на аржентинския град Виедма.

Баба Тодора от Ивайловград стана столетница

Тодора Зафирова от Ивайловград отбеляза на 20 август т.г. 100 – годишен юбилей в компанията на семейство и приятели. Заобиколена от своите деца, внуци и правнуци, баба Тодора посрещна кмета на община Ивайловград Диана Овчарова в дома си, за да отбележат заедно днешния празник. Независимо от възрастта, столетницата сподели, че се чувства чудесно и че е в отлично здраве. „Баба Дора“, както

я наричат близките, с охота разказваше за миналото си, и задаваше въпроси, свързани с бъдещето на Ивайловград.

Угасяйки свещичките на тортата, с помощта на своята най-малка правнучка, столетницата пожела на всички да са здрави и щастливи, и да достигнат нейните години. Кметът на община Ивайловград подари на баба Тодора специален подарък, поздравителен адрес и почетен плакет.

НЕДЕЛИНО СЕ ГОТВИ ЗА НАЦИОНАЛНИЯ ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ

На 6, 7 и 8 септември в Неделино ще се проведе осемнадесетият Национален фолклорен фестивал за двугласно пеене и народна песен с международно участие. Организирана се от община Неделино и Министерството на културата. Целта е възвращане на народно-песенните традиции в общината, запазване и популяризиране на неделинския двуглас и предоставяне възможност за изява на

всички даровити изпълнители. Право на участие имат всички деца, младежи и девойки, учители по музика, свирачи и танцьори от цялата страна. Те ще бъдат разпределени в пет възрастови групи, като най-малката група е за деца от четири до седем години, а най-голямата от 22 години нагоре.

Участниците могат да покажат таланта си в пет раздела – „Индивиду-

ални изпълнители“, „Групи за изворен фолклор и народни обичаи“, „Групи за автентичен фолклор и камерни изпълнения“, „Инструментални групи и оркестри“ и „Танцови групи и ансамбли“. Фестивалът е без такси за участие. Пътните разходи, изхранването и нощувката на участниците са за сметка на читалищата, училищата и фирмите, които ги изпращат, уточняват в статута на фестивала.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Иван ГАЙДАРОВ -зам. гл. редактор, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) - 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Съживяват античната вила „Армира“ с 8 млн. лева

С реализация на нов проект за близо 8 млн. лв. община Ивайловград възнамерява да увеличи в пъти посещаемостта на уникалната антична вила „Армира“, която се намира само на 4 км от пограничното градче. В момента се изработва техническото задание, което трябва да надгради свършеното по предходния проект „Великолепието на Армира“ (2005–2008), привлякъл само за първото полугодие над 12 000 българи и чужденци, коментират директорът на общинския музей Величка Чорбаджиева.

Новата инициатива предвижда недовършената от десетилетия язовирна кула да бъде оборудвана с асансьор, а на върха ѝ да се разположи наблюдателна площадка с помещение за 3D-прожекции. Планира се изграждането на нов, подземен информационен център с помещения за галерия и ресторант, до който ще се стига чрез топла връзка със сегашния. Ще бъде построена нова защитна сграда над уникалните мозайки, под „покрив“ ще бъдат поставени останките от някогашните бани, а в съседство ще се направят пет павилиона, където туристите ще могат да наблюдават работата на местни занаятчии. Проектът предвижда ремонт и разширение на пътя, водещ до археологическия обект.

Родеещата се с останки-

Младоженци си казват „ДА!“ край мозайки отреди две хилядолетия

пишно украсеният частен дом (дворец) от римската епоха, разкрит по българските земи. Комплексът е съществувал около 3,3,5 века, изграждането му точно на това място напълно отговаря на изискванията, описани в древните римски автори Варон и Колумела, които казват, че една вила трябва да бъде построена до голям път, но не на самия път; в красива местност; близо до вода; на южен склон и най-важното до добри съседи. Вилата е била разположена върху площ от около 3 600 кв. м, като в югоизточния край на сградата е имало тераса за разходки и разговори сред природата. Била е разрушена през 378 година при едно от готските нашествия под командването на вожд Фритигерн. Казва, че там е починал от раните си след битка край Хадрианопол римският император Флавий Юлий Валент, коментират екскурзоводът Петя Дървингова, като се позовава на десетилетните проучвания.

Новият проект предвижда допълването на мраморната колонада, както и осигуряването на допълнителен достъп до уникалната мозайка, в чийто медалион е изобразена Медуза Горгона, а в отделните фасети са образите на собственика и децата му: момче и момиче. Както в богатите римски вили на Помпей и Херкулан и тук е била приложена схемата – разделена сградата на две – първата част там, където външните лица и гости имат достъп, а втората – за частни лица. Спалните на собствениците от първите две поколения са били разположени в северо-западната част на сградата.

Вилата се е отоплявала с тогавашното подово отопление, наречено хипокауст, като топлият въздух е идвал откъм шест огнища извън сградата. Изследователите не изключват възможността водата в басейна да е била минерална.

Още първоначалният дворец е бил на два етажа, като на първия е имало 22 помещения – зала за пиршества, приемна на господаря, спални, баня по римски образец и други, организирани около един голям басейн в средата. Край него били оформени четири покрити коридора. На един от коридорите е имало дървена стълба за втория етаж, където са били разположени още спални и работни помещения за жените. Долният етаж е изграден изцяло от камък. Главният вход е бил от запад и е бил украсен с поне две колони.

На 20 юни в Ивайловград се проведе обществено обсъждане във връзка с кандидатстването на общината пред ДЗЗД „Фонд за устойчиви градове“ и на Оперативна програма „Региони в растеж“ с проектно предложение „Устойчиво развитие на археологическия обект – антична вила Армира“, уточни кметът Диана Овчарова.

Лично тя е оптимист, че финансирането ще бъде осигурено, основание за това ѝ дава растящият интерес, включително и от чужбина, като само след две седмици на обекта се очаква група от 50 австрийски туристи.

Междувременно античната вила „Армира“ все по-често привлича младоженци, които решават да сключат брак в уникалната обстановка срещу минималната такса от 50 лева. (в. „Нов живот“)

те на античния италиански град Помпей вила „Армира“ край Ивайловград през миналата година е била посещена от над 16 000 туристи.

Основният поток е през пролетно-летните месеци, намеренията са обектът да стане посещаем през цялата година, като туристите ще могат

да се докоснат и до съседните обекти като средновековната крепост Лютица, където разкопките под ръководството на проф. Петрунов продължават, до римския мост и гро-

бищната могила край село Свирачи.

Вила „Армира“ е открита при строителни работи за микроязовир през 1964 г., археологическите проучвания са проведени под ръководството на ст.н.с. д-р Янка Младенова, а по-късно и от ст.н.с. д-р Гергана Кабакчиева от Националния археологически институт, с музей при БАН. Името идва от реката, край която се е намирало имението на древната тракийска фамилия, която полага основите ѝ в самото на I век от новата ера.

На практика това е най-

